

VLAAMSE BIOGRAFICA

WILLEM DE DEKEN (†1328) : VOLKSLEIDER EN MAKELAAR

In de marge van de herdenking van de heldendood van Nikolaas Zannekin in de slag bij Kassel in 1328, 650 jaar geleden dus¹, wordt hier aandacht besteed aan een andere leider in die strijd, de Bruggeling Willem de Deken.

Van hem zijn vooral zijn activiteiten in de periode 1320-1328 gekend, doch er is minder geweten over de persoon die hij was. Willem de Deken trad voor het eerst op in juni-oktober 1320 als onderhandelaar van de Vlaamse graaf bij de koning van Engeland. Hij werd toen als schepen van de stad Brugge vernoemd. Wanneer hij in de zomer van 1324 nogmaals met een diplomatieke zending naar Engeland werd gestuurd, was hij reeds opgeklommen tot burgemeester te Brugge. Hij verbleef toen lange tijd in Engeland, en trachtte er een vredesverdrag tot stand te brengen. Ondertussen was in de Vlaamse kuststreek de opstand uitgebroken tegen de graaf Lodewijk van Nevers en zijn volgelingen. Daarin verwickeld, reisde de Deken nog in juni 1328 naar Engeland, om er de koning te bewegen de titel van koning van Frankrijk aan te nemen en militaire steun te verlenen aan de

1. *De tentoonstelling 650 jaar Nikolaas Zannekin en de slag bij Kassel, Catalogus*, samengesteld door H. CALLEWAERT, Diksmuide, 1978.

Nikolaas Zannekin en de slag bij Kassel 1328-1978. Bijdrage tot de studie van de 14de eeuw en de landelijke geschiedenis van de Westhoek, Diksmuide, 1978.

opstandige Vlamingen, echter zonder succes. Daarop nam hij, steeds als burgemeester van Brugge, mede de leiding van de troepen van zijn stad die naar Kassel trokken. Na de nederlaag van de Vlamingen aldaar (23 aug. 1328) vluchtte de Deken naar Brabant. Hij wilde er de hertog opruien tegen Lodewijk van Nevers, doch werd door hem uitgeleverd aan de Franse koning. Willem de Deken werd te Parijs als landverrader gevangen gezet en er op gruwelijke wijze terechtgesteld².

Bij het doorlezen van een tot hiertoe ongekende rekening van Brugse krijgstochten in 1327 en 1328³, troffen wij niet minder dan zes maal de naam van Willem de Deken aan. Een drietal vermeldingen bevestigen enkel zijn hoge plaats in de Brugse stadsmagistraat en zijn leidende rol bij de militaire expedities in die jaren⁴. De andere drie teksten geven

2. E. VARENBERGH, *Episodes des relations extérieures de la Flandre : Guillaume De Deken, le bourgeois négociateur (1317-1328)*, - *Bulletins de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique*, 2e série, t. XXXI (1871), p. 88-99 ; H. PIRENNE, *La première tentative faite pour reconnaître Edouard III d'Angleterre comme roi de France (1328)*, - *Handelingen Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, dl. V (1902-03), p. 5-11 ; H. STEIN, *Les conséquences de la bataille de Cassel pour la ville de Bruges et la mort de Guillaume de Deken, son ancien bourgmestre (1328)*, - *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire ou recueil de ses bulletins*, 5e série, t. IX (1899), p. 647-664 ; R. VAN CAENEGHEM, *Nota over de terechtstelling van Willem de Deken te Parijs in 1328*, - *Handelingen Emulatie*, dl. XC (1953), p. 140-142.

3. Stadsarchief Brugge, *Konfiskaties en gijzelaars*, rek. heervaarden 1327-28 ; door mij beschreven in H. CALLEWAERT, *a.w.*, p. 30, nr. 36.

4. F° 13, rek. krijgstoicht naar Diksmuide zomer 1327, rubriek uitgaven voor de harnassen van schepenen en raadslieden : *Willem den Deken tesinen arnassche XV s. grote* ; f° 15, idem rek., rubriek uitgaven voor ridders en boden : *Item Pieter Willem Dekens knape ysent te Brucghe van II daghen XVIII d. gr.* ; f° 16, idem rek., rubriek uitgaven voor degenen die de schepenen vergezelden : *Willem Dekens III knapen VII s. gr.*

echter een aanduiding voor een nog minder bekend aspect van zijn sociale status, nl. zijn beroep. In een eerste zinsnede wordt de Deken betaald voor het leveren van stokvis⁵. In een tweede en een derde tekst gaat het om varkensvlees waarvoor betaald wordt aan een vreemdeling «te Willem Dekens»⁶. Betekent deze «te» zoveel als «ten behoeve van», «voor»? In dit geval zou het kunnen dat Willem de Deken een beenhouwer was. Ook de eerste tekst is daarmee niet in tegenspraak, want het was toen geenszins ongebruikelijk dat beenhouwers terzelfdertijd vis verkochten, en in het ambacht van de visverkopers waren opgenomen⁷. Bovendien was het in die periode, als gevolg van de verworvenheden van de ambachten na 1302, niet meer ongebruikelijk dat mannen uit deze bevolkingsklasse in de stadsmagistraat zetelden⁸. Nochtans pleit tegen deze interpretatie het feit dat de Deken geen deel uitmaakte van één der zeventien beenhouwersgeslachten die het monopolie van het ambacht erfelijk bezaten⁹.

5. F° 14, idem rek., rubriek uitgaven voor proviand : *Willem den Deken van LI. stocvissche IV s. II d. gr.*

6. F° 36, rek. krijgstoct naar Aardenburg en Damme beginnende op 19 aug. 1328, rubriek uitgaven voor proviand : *Enen vremden man te Willem Dekens van XII vlecken II s. gr.*; f° 38 v°, rek. krijgstoct naar Kassel beginnende op 19 aug. 1328, rubriek uitgaven voor proviand : *Enen vremden man te Willem Dekens van XV vlecken XV s. gr.*

Het woord *vleck* betekent een bepaald deel van een varken : E. GAILLIARD, *Inventaire des archives de la ville de Bruges, Glossaire Flamand*, Brugge, 1879-82, p. 733.

7. A. VANHOUTRYVE, *De vishandel en het visambacht te Brugge tot op het einde van het oud regiem*, Brugge, 1975, p. 83.

8. J. MERTENS, *De XIVde eeuwse voornaamste Brugse schepenfamilies*, - *Ons Heem*, dl. XV (1960), p. 234-236.

9. P. BREYDEL, *Bruges et les Breydel*, Brussel, 1975, p. 64 ; H. VAN WERVEKE, *De Gentse Vleeshouwers onder het Oud Regime*, - *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Nieuwe reeks, dl. III (1948), p. 5.

Willem de Deken kan trouwens evengoed als makeelaar de vis en het vlees hebben aangebracht. Meer nog, hij kan hotelier-makelaar geweest zijn¹⁰. Verklaart men het woordje «te» in de twee laatst geciteerde teksten als een plaatsaanwijzend voorzetsel, dan komt men tot volgende interpretatie van de teksten: een vreemdeling, gelogeed in het huis van Willem de Deken, wordt betaald voor de levering van varkensvlees dat hij ook daar kan gekocht hebben.

En inderdaad, een vermelding van de Deken in een bron van ca. 1305 komt het makelaarschap van deze persoon bevestigen. Het gaat om een lijst met de namen van 353 Brugse gijzelaars die zijn aangewezen om uitgeleverd te worden aan de koning van Frankrijk overeenkomstig de vrede die deze sloot met de Vlaamse graaf. De namen zijn onderverdeeld in 31 groepen. Tussen de 38 makelaars prijkt als zevende de naam van Willem de Deken¹¹.

Dank zij een andere bron, die in de tijd dichter aansluit bij de vermeldingen van 1327-28, kent men ook de plaats waar de Deken gevestigd was. Het betreft de lijst van de goederen geconfisqueerd in het

10. Van het makelaarsgilde maakten zowel eenvoudige makelaars als hotelier-makelaars deel uit. De eersten waren loontrekkenden, de tweeden kapitaalkrachtige zelfstandigen. J.A. VAN HOUTTE, *Makelaars en waarden te Brugge van de 13e tot de 16e eeuw*, - *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden*, dl. V (1950), p. 11.

11. TH. DE LIMBURG-STIRUM, *Codex diplomaticus Flandriae inde ab anno 1296 ad usque 1325. Recueil de documents relatifs aux guerres et dissensions suscitées par Philippe-le-Bel, roi de France, contre Gui de Dampierre, comte de Flandre*, dl. I, fasc. 2-4, Brugge, 1886, p. 411.

Zie in dit verband D. VAN DEN AUWEELE, *De Brugse gijzelaarslijsten van 1301, 1305 en 1328. Een kompartieue analyse*, - *Handelingen Emulatie*, dl. CX (1973), p. 109-114 en 137.

Wij danken Dr. Dirk Van den Auweele voor de verwijzing naar deze bron.

Brugse Vrije na de slag bij Kassel, gedateerd maart 1329. Hierin staan ook een aantal te Brugge verbeurde huizen. Daarbij is het vierde deel van het huis dat Willem de Deken placht te bewonen in het Genthof. Dezelfde bezat nog een heester of binnenhof met zes «kamers», t.t.z. kleine éénkamerige huisjes, die werden verhuurd¹². Dit laatste duidt op de welstand van deze vooraanstaande Bruggeling.

Met dit alles zijn enkele gegevens aangebracht die toelaten Willem de Deken op het persoonlijk vlak nader te situeren. Dit aspect moge bijdragen tot een betere kennis van de Brugse burgemeester en rebel-leider.

A. VANDEWALLE

12. J.A. MERTENS, *Les confiscations dans la Châtellenie du Franc de Bruges après la bataille de Kassel*, - *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, dl. CXXXIV (1968), p. 279-280.

Wij danken Dr. J. Mertens voor de verwijzing naar deze bron en de hulp bij het interpreteren van onze teksten.